

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

กิตติธัช คงชะวัน (Kittitas Kongchawan)¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการรูปแบบ (2) เพื่อพัฒนารูปแบบ (3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบ (4) เพื่อประเมินรูปแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบทดสอบความรู้ด้านการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นของครู แบบประเมินหลักสูตรของครู แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของครูที่มีต่อรูปแบบ แบบทดสอบความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน แบบสอบถามความพึงพอใจนักเรียนที่มีต่อการเรียนในหลักสูตรและแบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจและเจตคติต่อท้องถิ่นของนักเรียนวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และคำร้อยละสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณและวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1) แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนตำบลท่าข้ามที่เป็นจุดเด่นคือการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาชีวิตคนในชุมชนจากรูปแบบการพัฒนาของชุมชนที่เรียกว่า “ท่าข้ามโมเดล”

2) รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาขึ้นเรียกว่า LADIE Model ประกอบด้วย การทำความเข้าใจร่วมกัน (Learning) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis) ร่วมกันจัดทำหลักสูตรและตรวจสอบ (Design) การนำหลักสูตรไปใช้ (Implementation) และการประเมินหลักสูตร (Evaluation)

3) หลังจากนำรูปแบบไปใช้กับครูโรงเรียนวัดท่าข้ามพบว่ามีความรู้ความเข้าใจและมีสามารถในการพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นอย่างดีจากผลทดสอบความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรและผลการประเมินหลักสูตรทั้ง 3 หลักสูตรของครูในภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้งหมด สำหรับความพึงพอใจของครูที่มีต่อการใช้รูปแบบพบว่า ครูมีความพึงพอใจเพราะเป็นประโยชน์ต่อครูทั้งในด้านการส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเองในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนและการกระตุ้นให้ครูได้มีความสัมพันธ์กับชุมชนมากขึ้น

4) นักเรียนมีความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและมีความมีความพึงพอใจที่จะได้รับประสบการณ์ตรงจากผู้หรือครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นความรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียนและนักเรียนมีความรู้สึกภูมิใจที่มีผู้นำที่เก่งในชุมชน และมีเจตคติที่ดีต่อท้องถิ่นของตนเอง

¹ อาจารย์ ดร.สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Abstract

The purposes of this Research & Development entitled “ Curriculum Development Model Related to the Community Learning Process Based on Sufficiency Economy Philosophy” were (1) to study the fundamental data and needs for the model, (2) to develop the model, (3) to implement the model, and (4) to evaluate the model. The research target comprised 6 teachers and administrators, 30 grade-level 2 students, and 10 community leaders, locals, and wise men. The research instruments included a test of teachers’ knowledge on local curriculum development, teachers’ curriculum evaluation form, an interview form on teachers’ satisfaction with the model, students’ achievement test on sufficiency economy, a survey questionnaire on students’ satisfaction with learning in accordance with curriculum, and an interview form on students’ satisfaction with and attitude toward their local community. Statistics for quantitative data analysis were percentage, mean and standard deviation. Qualitative data were analyzed in terms of content analysis.

The research findings were as follows.

1) The outstanding concept on learning process in accordance with the sufficiency economy Philosophy of Ta Kham subdistrict was learning emphasizing the improvement of the locals’ life based on the community’s own approach recognized as “the Ta Kham Model”.

2) The curriculum development model Related to the community learning process based on the sufficiency economy Philosophy named as “LADIE Model” consisted of participatory-based principles, the sufficiency economy Philosophy, objective which was the development of curriculum in accordance with the sufficiency economy Philosophy involving 5 stages namely 1) L : Learning 2) A : Analysis 3) D : Development 4) I : Implementation 5) E : Evaluation.

3) After the model was implemented with teachers at Wat Ta Kham School, it contributed to greater teachers’ knowledge, competency in local curriculum development, and satisfaction with the model for it was seen as useful for teachers both in terms of encouraging teachers’ self development on providing learning activities for learners and stimulating teachers’ relationship with community.

4) Students gained greater knowledge on sufficiency economy, satisfaction with direct learning experience from local Curriculum, pride of having and positive attitude toward their local community.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเพื่อให้มีความเสมอภาคแก่บุคคลทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง ซึ่งได้ระบุไว้ในมาตราที่ 23 ว่าการจัดการศึกษาให้จัดทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้ด้านความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรมการกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ในมาตรา 29 กำหนดว่าให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคลครอบครัว ชุมชนขององค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชนองค์กรเอกชนองค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันอื่นส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543)

เขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสงขลา มีนโยบายให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนโดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ต้องการให้มีการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับท้องถิ่นให้เกิดการประสานกันระหว่างหลักสูตรแม่บทกับสภาพวิถีชีวิตที่เป็นจริง โดยเฉพาะกิจกรรมของชุมชนที่ใช้ฐานคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการปฏิบัติอย่างเช่น กิจกรรมวิสาหกิจชุมชนที่มีกระบวนการ 2 อย่าง คือ กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแผนแม่บทชุมชนเพื่อให้หลุดพ้นจากวิถีคิดแบบพึ่งพาเน้นการเรียนรู้ให้เกษตรกรและชุมชนรู้จักตนเองรู้จัก

โลก อีกอย่างคือกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนโดยเน้น การเรียนรู้เพื่อพัฒนากิจกรรมต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการระดมทุนและการสร้างผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในชุมชน (จำนงแรกพินิจ, 2549)

ด้วยเหตุที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียนที่เชื่อมโยงกับชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพนักเรียนมีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นมากที่สุดดังนั้นพัฒนาหลักสูตรโดยอาศัยองค์ความรู้และกระบวนการจากชุมชนจึงเป็นสิ่งสมควรดำเนินการอย่างยิ่งเพื่อจะได้เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้มีการนำทรัพยากรที่มีคุณค่าของท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียนอย่างแท้จริงเป็นการพัฒนาบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน (กิตติธัชคงชะวัน, 2547)

ในการวิจัยการพัฒนากระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดสงขลา นี้จึงมุ่งค้นหากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยอาศัยความรู้จากกระบวนการเรียนรู้ของภูมิปัญญาในท้องถิ่นและสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยที่เป็นวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเน้นกิจกรรมการเรียนรู้อุทิศตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์ย่อย ๆ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวคิด สภาพปัญหา และความต้องการของเกษตรกรและครู ภูมิปัญญาในจังหวัดสงขลาในการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาที่เน้นกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรและครู ภูมิปัญญาในจังหวัดสงขลา

3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษาสถานศึกษาที่เน้นกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับนักเรียนระดับ ประถมศึกษาของสถานศึกษาในจังหวัดสงขลา

4. เพื่อประเมินหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาที่เน้นกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรและครู ภูมิปัญญาในจังหวัดสงขลา

ชุมชนและสถานศึกษาเป้าหมาย

ชุมชนที่เป็นพื้นที่ในการวิจัย คือ ชุมชน ตำบลท่าข้ามอำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา

ผู้วิจัยเน้นการดำเนินงานตามขั้นตอน การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยอาศัยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมโดยผู้วิจัยร่วมกับครู ชาวบ้านและผู้ผู้นำในชุมชนในการดำเนินการวิจัยและเก็บข้อมูลทั้งที่เป็นเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพสำหรับสถานศึกษาในพื้นที่ในเขตชุมชนตำบลท่าข้ามอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยเลือกโรงเรียนวัดท่าข้าม เป็นกลุ่มทดลองการใช้รูปแบบ จากเป็นความต้องการของสถานศึกษาในชุมชนที่ให้โรงเรียนวัดท่าข้ามได้ดำเนินการตามรูปแบบนี้ก่อน และโรงเรียนวัดเขากลอยเป็นกลุ่มนำร่องการใช้รูปแบบที่สร้างขึ้น (Pilot Study) เพราะช่วงเวลา

การนำร่องการใช้รูปแบบเป็นเวลาที่โรงเรียนวัดเขากลอยกำลังจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติมในฐานะเป็นสถานศึกษาพร้อมใช้หลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย โดยแบ่งเป็นขั้นตอน 4 ขั้นตอนตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยกำหนดขอบเขตในแต่ละขั้นตอนออกเป็น 2 ด้าน คือด้านแหล่งข้อมูลขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษาซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสำรวจสภาพปัญหา และความต้องการ

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการจัดประชุมได้แก่ ครู ผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนวัดท่าข้ามจำนวน 10 คน

แหล่งข้อมูลที่ได้โดยการสัมภาษณ์

1. ชาวบ้าน ผู้นำในชุมชน และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 5 คน

2. ครูภูมิปัญญาในภาคใต้จำนวน 4 คน แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนวัดท่าข้าม

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

1. ความคิดเห็นของครู ผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษา เกี่ยวกับจุดเด่น ข้อจำกัด กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และความต้องการรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

2. ความคิดเห็นของครูภูมิปัญญาในภาคใต้ ชาวบ้าน ผู้นำในชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และความต้องการหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบ

แหล่งข้อมูล

1. ครู ผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนวัดเขากลอย จำนวน 10 คน
2. ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบรูปแบบจำนวน 5 คน

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

1. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านความเหมาะสมสอดคล้องขององค์ประกอบของรูปแบบและความเป็นไปได้ของการนำไปใช้
2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรจากการประชุมครู ผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนวัดเขากลอยที่เป็นโรงเรียนนำร่องการใช้รูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบ

แหล่งข้อมูล

1. ครู และ ผู้บริหารโรงเรียนวัดท่าข้ามจำนวน 6 คน
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนวัดท่าข้าม จำนวน 30 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

- ตัวแปรที่เกี่ยวกับครู
- ตัวแปรอิสระคือรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวแปรตามคือความรู้ความสามารถของครูในการพัฒนาหลักสูตร และความพึงพอใจของครูที่มีต่อรูปแบบ

ตัวแปรที่เกี่ยวกับนักเรียน

ตัวแปรอิสระคือหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวแปรตามคือความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรที่ครูสร้างขึ้น และเจตคติที่มีต่อท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบ

แหล่งข้อมูล

1. ครูผู้นำชุมชนและครูภูมิปัญญาจำนวน 5 คน
2. ครู ชาวบ้าน ผู้นำและครูภูมิปัญญาในชุมชนจำนวน 10 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

1. บริบท ปัจจัยป้อนเข้า กระบวนการผลิตและผลกระทบของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโดยครู ชาวบ้านผู้นำชุมชน และครูภูมิปัญญา
2. ผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบที่เกิดจากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สร้างขึ้นที่มีต่อครู ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและครูภูมิปัญญา

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีกรอบแผนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นเรื่องเดียวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนตำบลท่าข้ามที่เป็นจุดเด่น คือการเรียนรู้ที่เน้นชีวิตคนเป็นตัวตั้ง เช่น กิจกรรมด้านพลังงานทดแทน กิจกรรมด้านการออมทรัพย์ หรือกิจกรรมด้านการเกษตร โดย“ทำข้ามโมเดล” เป็นรูปแบบที่จะทำให้เกิดหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาของชุมชนตำบลท่าข้าม ตามศักยภาพหรือจุดเด่นของชุมชนตำบลท่าข้าม ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น คือ ครูยังไม่มั่นใจในการจัดทำหลักสูตรตลอดจนการนำหลักสูตรไปใช้สอนจริง เพราะยังไม่มีนักวิชาการหรือผู้รู้จริงที่จะให้คำแนะนำในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนวัดท่าข้ามได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้หรือเรื่องราวต่างๆของชุมชนตำบลท่าข้าม แต่สถานศึกษายังไม่ได้จัดทำเป็นหลักสูตรที่ชัดเจนตามกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่หลักสูตร

แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดไว้ และการจัดกิจกรรมต่างยังขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. ผลการสร้างและตรวจสอบโครงร่างรูปแบบ พบว่า หลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวมมีความเหมาะสมสอดคล้องขององค์ประกอบของรูปแบบสามารถนำไปใช้ได้ สถานการณ์จริงเพราะมีขั้นตอนหรือองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ แต่ต้องควบคุมดูแลการใช้ให้เป็นไปตามขั้นตอนที่วางไว้ ผู้ศึกษาต้องดูแลอย่างใกล้ชิดในทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร ส่วนผลการศึกษาได้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร 5 ชั้น หรือที่เรียกว่า LADIE Model ได้แก่

1. ทำความเข้าใจร่วมกัน(Learning)
2. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน(Analysis)
3. ร่วมกันจัดทำหลักสูตรและตรวจสอบ (Design)
4. การนำหลักสูตรไปใช้ (Implementation)
5. การประเมินหลักสูตร (Evaluation)

ผลการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง LADIE Model โดยความเหมาะสมสอดคล้องขององค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสอดคล้องกับองค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ องค์ประกอบสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หลักการ แนวคิดทฤษฎี ความสัมพันธ์ของรูปแบบแต่ละขั้นตอน ความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ การประเมินผลรูปแบบ การนำไปใช้จริงในภาคสนามและภาพรวมมีความสอดคล้องเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้ในสถานการณ์จริงเพราะมีขั้นตอนหรือองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน แต่ขั้นตอนแรกที่ควรเน้นการทำความเข้าใจร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง

มีความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ แต่ต้องควบคุมดูแลการใช้ให้เป็นไปตามขั้นตอนที่วางไว้

ผลการศึกษาทดลองนำร่องการใช้รูปแบบ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรผลการศึกษาดลองนำร่องพบว่า ก่อนเข้าฝึกอบรมครุมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของการพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 หลังเข้าฝึกอบรมอยู่ในระดับดีโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 และจากข้อเสนอแนะเพิ่มเติมพบว่าภาพรวมส่วนใหญ่ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเห็นว่าการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้เป็นการประชุมที่ดีมีคุณค่าต่อโรงเรียนและชุมชนตำบลท่าข้าม ผลการทดสอบวัดความรู้เรื่องการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับครู ในภาพรวมจาก 10

คะแนนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.30คิดเป็นร้อยละ 83.00

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

จากการทดสอบความรู้ของครูในการสร้างหลักสูตร พบว่าผลการทดสอบวัดความรู้เรื่องการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับครูในภาพรวมจาก 10 คะแนนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.60 คิดเป็นร้อยละ 86.00 นั้นแสดงว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจและมีความตื่นตัวในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นอย่างดี ผลการประเมินหลักสูตรทั้ง 3 หลักสูตรในภาพรวมมีอยู่ในระดับมากทั้งหมด แสดงว่าครูมีความสามารถสูง ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สำหรับการวิเคราะห์ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการใช้รูปแบบพบว่า สาระการเรียนรู้ที่นักเรียนได้เรียนรู้ไปนั้นมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อครูทั้งในด้านการส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเองในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนและการกระตุ้นให้ครูได้มีความสัมพันธ์กับชุมชนมากขึ้น ส่วนผลการทดสอบความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน พบว่า ผลการทดสอบวัดความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 23.30 คิดเป็นร้อยละ 78.33 สำหรับความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนในหลักสูตร นักเรียนมีความพึงพอใจที่จะได้รับประสบการณ์ตรงจากผู้หรือครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นความรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน สิ่งที่ควรเพิ่มเติมในหลักสูตรคือการมุ่งเน้นการรวมกลุ่มของผู้เรียนตามลักษณะของผู้ใหญ่ เพื่อผู้เรียนได้ฝึกการรวมกลุ่มซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของทฤษฎีใหม่ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุมพรหล่อสมดี (2545)ที่กล่าวว่ารูปแบบ

ที่นำไปใช้มีประสิทธิภาพทั้งการประเมินทักษะการพัฒนาหลักสูตรของครู ความคิดเห็นของครู การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของครู และผู้บริหารสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญนิ แนนทและถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข (2545) ที่กล่าวว่าโรงเรียนได้รับความร่วมมือในแง่ของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านปัจจัยสำคัญได้แก่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนการสนับสนุนการฝึกอบรมจากองค์กรภายนอก เช่น องค์กรเอกชน การสนับสนุนจากผู้บริหาร และความตื่นตัวของครูที่ได้รับการอบรมหรือได้รับการศึกษาต่อความรู้สึกลูกหลานของภูมิปัญญาที่มีต่อนักเรียนที่เป็นลูกหลานของตน

4. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการศึกษาประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบ พบว่าบริบทหรือสภาพแวดล้อมของรูปแบบมีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดของชุมชน โดยเฉพาะจาก“ทำข้ามโมเดล” ทั้งนี้มาจากสภาพต่าง ๆ ที่ชุมชน ได้ร่วมกันสร้างภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การพัฒนา ด้านพลังงานทดแทนด้านผลิตภัณฑ์ทดแทนด้านการออมทรัพย์ที่เน้นสวัสดิการชุมชนด้านการเกษตรในชุมชน ดังนั้นบริบทของรูปแบบนี้เป็นทั้งแนวคิด หรือวิธีคิดใหม่แบบชาวบ้านที่ต้องการพึ่งตนเอง ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ พอมีพอกิน อยู่อย่างพอเพียง

ปัจจัยป้อนเข้าของรูปแบบมีหลายมิติ มิติด้านองค์ความรู้ มิติด้านคนและมิติด้านการจัดการ ทั้งสามด้านมีผลต่อการใช้รูปแบบ โดยเฉพาะด้านคนต้องมีคนที่จริงจังมีผู้นำทั้งผู้นำของสถานศึกษาและผู้นำชุมชนที่ตั้งใจจริงใจกับ

การพัฒนาตามรูปแบบ ส่วนด้านองค์ความรู้ก็มีความสำคัญเพราะทำให้คนมีปัญญาที่จะแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน

กระบวนการใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีอุปสรรคหรือปัญหา ในด้านความเข้าใจในกระบวนการทั้งหมดของรูปแบบ เพราะกระบวนการหรือขั้นตอนของรูปแบบมีขั้นตอนหลายขั้นแต่ทุกขั้นมีความสำคัญทั้งสิ้น แต่ครุมีเวลาในการเรียนรู้แต่ละขั้นตอนน้อยเกินไป ประกอบกับภาระงานอย่างอื่นของครูที่มีอยู่มากมาย

ผลผลิตที่ได้จากรูปแบบควรส่งผลกระทบต่อผู้เรียนเป็นจุดหมายปลายทาง แต่ที่สำคัญครูได้รับความรู้และประสบการณ์การจัดทำหลักสูตรที่เน้นท้องถิ่น แล้วนำหลักสูตรที่ครูทำขึ้นนั้นไปใช้จัดการเรียนการสอนกับนักเรียน นอกจากนี้ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและครูภูมิปัญญา ยังเป็นผลผลิตสำคัญ ตรงที่คนเหล่านี้ได้มีบทบาทในการร่วมกันจัดการศึกษากับลูกหลานในชุมชน

ผลการประชุมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการสร้างหลักสูตรของครูพบว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้นมีส่วนส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนตำบลท่าข้ามเพราะหลักสูตรนี้มาจากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตรนี้จะส่งผลต่อความรู้และประสบการณ์ที่ผู้เรียนจะได้รับทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง เพราะกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตำบลท่าข้ามได้มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้รู้จักตนเองรู้จักชุมชนเป็นลำดับแรกแต่ต้องใช้เวลามากขึ้นในการจัดการเรียนการสอนและเพิ่มภาระสำหรับผู้บริหาร ครู

ชาวบ้านและผู้นำในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไชยรัตน์ ปราณี (2545) ที่กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่มีลักษณะเป็นการบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) โดยมีหลักการสำคัญคือ เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนและชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเองได้ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทั่วไป และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. นโยบายรัฐบาลด้านการศึกษาคควมีความชัดเจนในด้านการส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เน้นเนื้อหาสาระหรือกระบวนการเรียนรู้แบบชาวบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. การทำความเข้าใจเรื่องกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงควรทำความเข้าใจในด้านเนื้อหาและกระบวนการ แต่ส่วนใหญ่จะได้แต่ด้านเนื้อหาและที่สำคัญควรมีกรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจนที่มาจากชุมชนอย่างแท้จริง

3. การนำกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ควรเป็นการสะท้อนแนวคิดด้านความพอเพียงแต่ดำเนินการโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยมีผู้นำในการจัดทำที่ไม่ใช่บุคคลจากภายนอกชุมชน

4. หลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่จัดทำขึ้นให้นักเรียนในระดับ

ประณตศึกษาควรเน้นด้านทักษะชีวิตให้กับผู้เรียนแทนที่จะเน้นแต่ด้านเจตคติเพียงอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเน้นทดลองกลุ่มเดียวกับโรงเรียนเดียวจึงควรทำการศึกษาและติดตามการพัฒนาหลักสูตรจากรูปแบบ อย่างต่อเนื่องในโรงเรียน และพัฒนาให้โรงเรียนให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีเวทีให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนหลายลักษณะ เช่น โรงเรียน

ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ หรือเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนที่อยู่ในบริบทอาณานิคมที่เป็นภูเขา ที่ราบ และใกล้ชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นบริบทที่มีในภาคใต้โดยทั่วไป

3. ควรมีการศึกษารูปแบบการนิเทศติดตามและประเมินผลครูและผู้บริหารในโรงเรียน เพื่อช่วยเหลือชี้แนะให้สามารถดำเนินโครงการพัฒนาและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

4. ควรให้ครูมีโอกาสได้ทำวิจัยร่วมกับวิชาการหรืออาจารย์จากมหาวิทยาลัย ในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยเน้นชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน และให้ครูได้นำเสนอผลงานวิจัยในรูปแบบต่างๆ เช่น การตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการ หรือการนำเสนอในงานประชุมทางวิชาการต่างๆ

บรรณานุกรม

- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549) เศรษฐกิจพอเพียง. มปท. : มปป.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรวิไล เลิศวิชา. (2541) วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ:สร้างสรรค์.
- ไชยรัตน์ ปรานี. (2545) “การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดย การมีส่วนร่วมของชุมชน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและพัฒนาหลักสูตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
- เพ็ญณี แนนท และถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข. “รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 9” ศึกษาศาสตรมหาวิทาลัยขอนแก่น. 27, 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2546) : บทคัดย่อ
- วิจิต นันทสุวรรณ. (2547) ขบวนการชุมชนใหม่. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาทรัพยากรชุมชน.
- วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. (2546) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ยูโรปา.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนผล. (2553) จากหลักสูตรแกนกลางสู่หลักสูตรสถานศึกษา : กระบวนทัศน์ใหม่การพัฒนา. กรุงเทพฯ : จริยสุนิทวงศ์การพิมพ์

- ศิริกุล คำรงมณี. (2546) **เศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีชีวิตแบบพุทธ**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศึกษานิเทศก์. (2543) **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สมศรี จินะวงษ์. (2544) **การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสวี พงศ์พิศ. (2549) **เศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนายั่งยืน**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เสวี พงศ์พิศวิจิต นันทสุวรรณ และจำนงค์แรกพินิจ. (2544) **วิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- อภิชัย พันธเสน. (2549) **สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อุมาพร หล่อสมดี. (2545) **“รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน.”** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
- Allan, C. O. and Francis P. H. (1993) **Curriculum : Foundation, Principles and Issues**. 4nd ed. Boston New York : Pearson Education Inc,
- Arthur, K. Ellis. (2004) **Exemplars of curriculum theory**. United States of America : Eye on education, Inc.
- Foreign Office Government Public Relations Department Office of the Prime Minister. (2006) **King Bhumibol and His Enlightened Approach to Teaching**. Bangkok : Paper House Limited Partnership.
- Suthawan Sathirathai. (2004) **Sufficiency Economy and A Healthy Community**. 3rd IUCN World Conservation Congress Bangkok Thailand, 17-25 November 2004.